

HEGEL'İN WOODROW WILSON ÜZERİNDEKİ TESİRİ: ORGANİK DEVLET DÜŞÜNCESİNİN AMERİKA'YA GİRİŞİ

Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi,
Cilt 36, Sayı 2, 2018,
s. 75-94

Mustafa Cem OĞUZ

Dr.Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir
Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
oguzmustafacem@gmail.com

Öz: Bu makale Woodrow Wilson ile Hegel arasındaki ilişkiye odaklanmakta ve Hegel'in Wilson üzerindeki etkisini göstermeyi amaçlamaktadır. 20.yy'ın ilk dönemin en etkili düşünürlerinden biri olan Woodrow Wilson, Amerika'nın kurucu felsefesini endüstriyel hayattan ve kentleşmeden doğan sosyal ve siyasal problemlere çözüm sunamamakla itham etmiş ve bu problemlerin üstesinden gelecek yeni bir felsefi ve siyasal sistem arayışına girmiştir. Bu arayışında Alman tarihselciliğinin ve devlet düşüncesinin endüstriyel hayattan neşet eden sıkıntıların karşısına güçlü bir yürütme erki teklifinde bulunduğunu fark etmiştir. Alman tarihselciliğinin en etkili isimlerinden biri olan Hegel bu dönem Amerikan akademisinde tanınmıyordu ve bu çevreler üzerinde güçlü bir etkiye sahipti. Hegel ile üniversitede hocaları aracılığıyla tanışan Wilson, Hegel'in felsefesini fakat özellikle *tarihselciliğini* ve *organik devlet* düşüncesini benimsemiş ve böylece *Lockecu liberalizmi* reddederek anayasal sistemde bir reform arayışına yönelmiştir. Sonuç olarak Hegel'in Wilson'un sadece bürokrasi kuramını değil fakat tüm düşünce dünyasını şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: İlerlemecilik, tarihselcilik, organik devlet, Hegel, Woodrow Wilson.

**HEGEL'S INFLUENCE ON
WOODROW WILSON'S
THOUGHTS: INTRODUCTION
OF ORGANIC STATE NOTION TO USA**

*Hacettepe University
Journal of Economics
and Administrative
Sciences
Vol. 36, Issue 2, 2018,
pp. 75-94*

Mustafa Cem OĞUZ

Assist.Prof.Dr., Niğde Ömer Halisdemir
University
Faculty of Economics and Administrative
Sciences
Public Administration Department
oguzmustafacem@gmail.com

Abstract: This study focus on the relationship between Woodrow Wilson and Hegel and aims to indicate the influence of Hegel on Wilson. When Woodrow Wilson, one of the most prominent thinkers of first decade of 20th century, has blamed the USA's founding philosophy for failure to deal with the social and political problems that arise from industrial and urban issues, he began to search a new philosophical and political system to overcome these defects. In this research he noticed that German historicism and German state theory was offering a vigorous executive power to manage the industrial life. Hegel, outstanding member of German historicism, has been known in American academies and had a profound influence on these circles. Wilson, who has been met with Hegel in University via his mentors, adopted his philosophy, especially his *historicism* and *organic state* thoughts, to reform the constitutional system by rejecting the *Lockean Liberalism*. As a result, it can be said that Hegel has shaped not only Wilson's theory of bureaucracy but also his whole world of thought.

Keywords: *Progressivism, historicism, organic state, Hegel, Woodrow Wilson.*

GİRİŞ

19.yy'ın sonlarında Birleşik Devletler'de birçok düşünür, devletin kuruluş felsefesinin ve bu felsefe üzerine inşa edilen anayasal sistemin modern endüstriyel hayata uygun olmadığını savunmaya başladılar. *Progressive* (ilerlemeci) dönem olarak da adlandırılan bu dönemde klasik liberal öğretinin mevcut dönemin sorunlarına çözüm üretmediği ve devletin yeni bir felsefe ve sistem üzerinden yeniden yapılandırılması gerekliliği öne çıkarıldı. ABD'nin klasik liberalizmden, Yeni Liberalizme (New Liberalism) geçiş dönemi olarak da okunan bu süreçte entelektüeller, yeni bir kuruluş felsefesi arayışında Alman tarihselciliği ve özellikle de Alman devlet düşüncesi ile tanıştılar (Pestritto, 2007: 37). Öyle ki, bu dönemde yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan Amerikan siyaset bilimi ve idare bilimi de Alman düşüncesinin tesiri ile gelişti (Adcock, 2003). Bu dönemin en fazla ön plana çıkan düşünürlerinin başında ise Woodrow Wilson geliyordu. Amerikan İdare biliminin kurucularından biri olarak görülen bu düşünür ve devlet adamı, progressive dönemin davet ettiği bu siyasal ve felsefi dönüşümün izinde birçok çalışmaya imza attı. Alman siyaset ve tarih felsefesini yakından takip eden Wilson'un çalışmalarında güçlü bir Hegel etkisi kendisini hissettirmektedir (Pestritto, 2007; Mievald, 1984; Rosser, 2010). Biz de çalışmamızda yakın dönem Amerikan siyasi ve entelektüel tarihine büyük bir etkide bulunan Woodrow Wilson üzerindeki Hegel tesirine odaklanacağız, bunu yaparken Wilson'un Hegel'in eserleri ile nasıl ve hangi kanallar üzerinden tanıştığını sorgulayacağız. Sonrasında ise Hegel'in organik devlet düşüncesinin, Wilson'un eserlerindeki izlerini takip edeceğiz. Böylece Amerikan siyasal düşüncesindeki referans değişimini daha yakında tespit etmiş olacağız.

Hegel'in Amerikan Akademisine Girişi

Lockecu doğal haklar ve güçlü kuvvetler ayrılığı fikirleri üzerinden inşa edilen ve İngiliz kültürünün etkisi altında olan Amerikan siyasal sistemi (Hartz, 1955; Young, 1996) 19.yy'ın ikinci yarısından itibaren Kıta Avrupası siyaseti ve idari teşkilatlanması ile tanışmaya başladı. Bu tanışıklığı başlatan en önemli gelişme, yürütme aygıtının geleneksel dengeli rolünden çıkarak daha faal bir misyon yüklenmesini arzulayan İlerlemeci (*Progressive*)¹ dönemin ortaya çıkışıydı. Siyasi yozlaşmanın, tröstlerin hedef alındığı ve kent yoksulları ile çiftçilere dönük popülist politikaların ön plana çıktığı bu dönemde devletin *laissez-faire*'i düstur edinen kuruluş felsefesi de birçok koldan eleştiriye tabi tutuldu (Link, McCormick, 1983). Bu siyasi-iktisadi gelişimin dışında bir de entelektüel/düşünsel bir dönüşüm de Amerikan siyasi sistemindeki referans değişimini tetikliyordu.

Bu dönüşümün başında ise Amerikan siyaset biliminin ortaya çıkışı gelmekteydi. 1860'larda bağımsız bir disiplin olarak Columbia Üniversitesinde gelişmeye başlayan

siyaset bilimi bu tarihten birinci dünya savaşına kadar geçen süre boyunca Alman devlet düşüncesi tarafından şekillendi (Pestritto, 2005: 84). Bu düşünce ise genel hatları ile şu şekilde özetleniyordu: devletin doğası organikdir, özü birliktir ve nihai hedefi de insanlığın ahlaki mükemmelliğidir (Fries, 1973: 391). Alman romantizminden beslenen bu devlet düşüncesinin temel bileşenleri ise organizmacılık, gelişimcilik ve aşkınlıktır (Adcock, 2003). Amerikan siyaset biliminin bu düşünceler ile doğuşu kendi siyasal kültürü ile de kapsamlı bir hesaplaşmaya neden oldu. Kartezyen düalizm, Newtoncu atomizm ve Locke'cu ampirisizm gözden düşerken, bunlarla bağlantılı 18.yy bireycilik düşüncesi de reddedildi (Fries, 1973: 391).

Amerikan siyasal düşüncesinde bu derece radikal bir dönüşüme neden olan Alman devlet düşüncesi Amerika'ya iki farklı kaynak üzerinden giriş yaptı. Bunlardan ilki Alman düşünürlerin, özellikle siyaset biliminin ABD'de kurucusu olarak kabul edilen Francis Lieber ve Carl Schurz'un ülkelerini terk ederek Amerikan akademilerine geliyordu (Adcock, 2003: 486). Özellikle Lieber insanın ahlaki olgunlaşmasını siyasal toplumun nihai hedefi olarak tanımlayan eserleri ile Alman siyaset felsefesini Amerikan akademisine dahil eden en önemli isim olacaktı. İkinci kaynak ise akademide yükselmek isteyen Amerikalıların, doktora yapmanın finansal açıdan daha uygun olduğu Alman Üniversitelerini keşfetmeleriydi. 1820-1920 tarihleri arasında Berlin, Leipzig ve Heidelberg gibi üniversiteler genç Amerikalıların akademik kariyerlerinde birincil tercihleri olacaktı (Fries, 1973: 392). Bu dönemde Amerikan Siyaset Bilimi üzerinde doğrudan etkide bulunan Alman düşünürler ise Bluntschli, Von Mohl, Gneist ve Jellinek'ti. Hemen hepsi Hegel ve Alman romantizmi etkisi altında olan bu isimler için asli siyasal özne ise devlettir. Organik bir devlet tanımı üzerinden devlete bir şahsiyet yükleyen bu düşünürler için Amerikalıların bu güne kadar varsaydığı devlet/birey-toplum karşıtlığı anlamsızdır. Zira devlet, halk iradesini cisimleştiren bir entitedir; devlet topluma, bireylere üstündür fakat karşıt değildir. Bu nedenle de devletin kudretinin bireyler için sınırlandırılması fikri anlamsızdır. Bu noktada Alman düşüncesinin etkisi altında yetişen siyaset bilimci Jesse Macy'nin şu ifadesi alıntılanmaya değerdir: "Devlet, etnik türdeşlik üzerinden yükselen ulustur ve bu ulus organik bir cemaattir" (akt. Fries, 1973: 397).

Görüldüğü üzere Progressive dönemin somut ihtiyaçları, Locke'cu düşünsel gelenekten uzaklaşılmasına ve Alman devlet düşüncesine yakınlaşılmasına neden olmaktadır. Alman siyaset felsefesinin temel katkısı ise müstakil bir "idare" (administration) fikrini Amerika'ya tanıtmasıydı. Öyle ki, siyaset biliminin Alman etkisi ile şekillenmesinin yanında bu dönemde bağımsız bir "idare biliminin" de doğduğunu görmekteyiz. Spicer (1995: 26) de Amerika'da idare biliminin *ilerlemeci* dönemde, bu dönemin tartışmaları etrafında ortaya çıktığını tespit etmektedir.

Amerikan sistemi sınırlı hükümet ve güçler ayrılığı düşüncesi üzerine inşa edildiği için “idare/bürokrasi” fikri devletin asli bir parçası olarak görülmüyordu. Bürokrasi, özgürlük için bir tehdit olarak görüldüğü için de amaç “idareye” fazla ihtiyaç duymadan devleti yönetmekti. Eş zamanda Almanya’da ise siyasal örgütlenme bir organizma olarak kabul ediliyor ve idare de bu organizmanın en hayati organı olarak görülmüyordu. İdareye bu yaşamsal misyonu yükleyen isimlerin başında ise G.W. Hegel gelmekteydi. Hegel’in felsefesini Amerikan idare biliminin kuruluşu için seferber eden isimlerin başında ise Woodrow Wilson gelmekteydi (Pestritto, 2007; Mievald, 1984; Rosser, 2010). Wilson üzerindeki Hegel etkisi mutlak olmakla birlikte, bu etkinin çok da doğrudan olmadığını söylemek durumundayız. Zira Wilson’un Hegel’e tek referansı 1887 tarihli *The Study of Administration* adlı makalesindedir. Bunun yanında Wilson’un, Almancasının çok zayıf olduğunu ve Hegel’i kendi eserleri üzerinden okumadığını da bilmekteyiz (Pestritto, 2005; Rosser, 2010).² Bu nedenle Wilson’un, Hegel ile tanışıklığı oldukça karmaşık güzergahlar üzerinden gerçekleşmiştir.

Hegel’in Amerika’ya girişi yukarıda gösterdiğimiz üzere birçok farklı kanaldan olmuş olsa da, bu konuda en büyük pay Bluntschli’ye aittir. Mievald’a (1984: 18) göre 1880’lerde John Hopkins’de sosyal bilimler okuyan hemen herkes öyle ya da böyle Bluntschli üzerinden Alman devlet teorisi ile tanışmıştır. Bu isimlerin başında ise geleceğin ABD başkanı Woodrow Wilson gelmekteydi. Wilson’un hocası olan Bluntschli (2000: 24), devleti Hegel’in izinde halkın vücuda gelmiş hali olarak görüyordu: “devlet cansız, ölü bir makine değildir; yaşayan, organik bir varlıktır”. Devletin organik bir varlık olduğunu dile getirmek, sosyal sözleşme teorileri üzerinden yükselen devlet teorilerinin yadsınması anlamına geliyordu. Bluntschli ayrıca organik devletin en hayati organı olarak bürokrasiyi görmekteydi ve bürokrasiye “ortak iyiyi” gerçekleştirme misyonu yüklüyordu.

Hegel’in Amerika’daki bir diğer takipçisi de, aynı zamanda Wilson’un da mentorlarından olan Lorenz Von Stein’dir. Devleti bir şahıs olarak tanımlayan Stein’e göre, egemen kişi/kurum devletin öz bilincini yani benliğini temsil eder; bu benliğin arzusu/iradesi ise anayasa ve yasama faaliyetinde açığa çıkmaktadır. Bürokrasi ise bu şahsın, eyleyen, iradeyi yerine getiren parçasıdır. Mievald da (1984: 22) Hegel’in bürokrasi kuramının, Von Stein tarafından ABD’ye getirildiğini iddia etmekte ve Wilson’un da bu kuramı Von Stein üzerinden öğrendiğini savunmaktadır.

Wilson’u bu araştırmacılarla tanıştıran ise John Hopkins’de idare bilimi üzerine ders veren, Heidelberg doktorası Richard Elly’dir. Wilson’u “idare bilimi” üzerine çalışmaya yönlendiren bu isim Bluntschli’nin öğrencisidir ve verdiği okumaların başında da Bluntschli’nin *Lehre Vom Modernen Staat* (The Theory of The State) eseri gelmektedir. Link’in (1968: 431) iddiasına göre bu eser Wilson’u Alman idare biliminin, demokratik Amerikan toplumuna nasıl uygulanacağı üzerine düşünmeye ve

çalışmaya sevk edecektir. Wilson (1887: 210) ise çok alıntılanan *The Study of Administration* adlı makalesinde idareyi, siyasetten ayırma fikrinin mucidinin Bluntschli olduğunu ikrar edecektir.

Christian Rosser ise Wilson'un Hegel'in devlet felsefesini Elisha Mulford'un 1881 tarihli *The Nation: The Foundation of Civil Order and Political Life in the United States*³ adlı eseri üzerinden öğrenmiş olabileceğini iddia etmektedir. Zira Wilson da Hegel esinli bu kitabın kendi fikri gelişiminde önemli bir yer tuttuğunu teslim etmiştir (Rosser, 2010: 549). Mulford (1870: 11) bu eserine toplum sözleşmesi fikrini eleştirerek başlar ve insanın sosyal bir varlık olmasından hareketle devletin yaratılan değil, varoluşla özdeş olan organik bir entite olduğunu savunur: “ulusu bir organizma olarak görmek, siyaset biliminin temel yasası olmalıdır (...) ulus hem yapısı hem de gelişimiyle bir organizmadan farksızdır (...) atomlardan oluşan bir küme değil, yaşayan, bölünemez bir organik bütündür” (Mulford, 1870: 9-11). İlerleyen bölümlerde ise Mulford, organik ulus adına halk egemenliği fikrini reddedecektir. Zira ulus ve bu noktada devlet, nasıl farklı bireylerin bir bileşkesi değilse, ulusun iradesi de bireylerin iradesinin toplamından ibaret değildir; ulusun/devletin kendi iradesi ve çıkarları bulunmaktadır. Eğer ulus kitleler tarafından yönetilirse, onların birbirleriyle çelişkili, egoist çıkarlarının bir temsilcisi olur ve manevi birliğini yitirerek, çözülmeye başlar (Mulford, 1870: 212-215). Bunların yanında Mulford, Manchester İktisatçıları ile anılan *Laissez-faire* felsefesini de maneviyatın yerine maddiyatı koymakla ve de sınıf çatışmasını körükleyip, ulusun birliğini zedelemekle suçlayacak ve devletin iktisadi alanı da kontrol etmesini savunacaktır. Öyle ki, Neely (1977: 418) düşünürün bu katkılarıyla *ilerlemeciliğin* (progressivizmin) entelektüel mimarlarından biri olduğunu söyleyecektir. Mulford bu mimarlık pozisyonuna ise az önce de ifade ettiğimiz üzere Woodrow Wilson üzerindeki etkisiyle ulaşacaktır. Zira Wilson ne zaman “zihinsel bir ilaca” ihtiyaç duysa eline *Nation*'ı aldığını ve bu eserin onda büyük bir yaratıcı heyecana neden olduğunu söyleyecektir (Neely, 1977: 421).

Wilson'un Hegel ile İskoç düşünür Edward Caird aracılığıyla tanıştığını iddia eden Simon Newman buna kanıt olarak ise düşünürün kitaplığını öne sürmektedir. Wilson'un kitaplığında Hegel'in hiçbir telif eseri bulunmamaktayken, İngilizce konuşan dünyaya Hegel'in idealizmini tanıtan Caird'in *Hegel* ve *The Evolution of Religion* adlı çalışmaları bu kitaplıkta başköşelerdedirler (Newman, 1986: 195). Newman ayrıca Wilson'un yakın çalışma arkadaşlarının da Caird ile olan ilişkileri üzerinden bu entelektüel bağlantının kurulabileceğini savunmaktadır.

Newman'a göre Caird dolayısıyla tanıştığı Hegelyen İdealizm Wilson'a siyasi, iktisadi ve de dinsel anlamda muhafazakar kalmakla birlikte *ilerlemeci* olabilme imkanı sundu. Böylelikle düşünür ilerlemeciliği ve muhafazakarlığı telif edebileceği entelektüel bir zemin elde etmiş oldu.⁴ Yine Newman, İlerlemeyi, Hegel'in izinde *düzen* fikri içinde

değerlendiren Wilson'un 1881 tarihli *Demokrasi* çalışmasındaki şu cümleleri bu tesirin en net ifadesi olarak göstermektedir: “ilerleme bir fırlama, koşuşturma değil, düzenli ve kontrollü bir yürüyüştür. O kalabalıkların telaşlı koşuşturmaları ile değil, ancak disiplin ile koterilabilir.” Düşününürün *Özgürlük* hakkındaki görüşleri de Hegelci esinin bir kanıtı olarak sunulmaktadır: “Özgürlük, sosyal organizasyonlarla ilişkili bir meseledir, bireysel eylemlerle/imtiyazlarla değil” (akt. Newman, 1986: 199). Newman'ın aktardığına göre Wilson kamuya seslendiği birçok konuşmasında da toplumu “organik bütün/birlik” olarak tanımlayacak ve tikel çıkarların bu birliğe zarar verdiğini iddia edecektir. Bu noktada Wilson, devleti de bu birliği vücuda getiren, mümkün kılan yegane entite olarak görecektir: “(devlet) birey hayatından daha yüksek bir hayat formunu vücuda getirmekte ve böylece de birey hayatını daha anlamlı ve yetkin kılmaktadır”.

Tarihseçilik ve Organik Devlet: Wilson'un Eserlerindeki Hegel Etkisi

Tarihi, varlığın kaynağı olan tinin/geist'in özgürleşmesinin tarihi olarak okuyan Hegel için dünya tarihi mutlak bir ilerleme içindedir. Ve tin tüm düşünsel ve maddi fenomenlerde kendini ifşa etmekte ve bu fenomenler de onun gelişimini yansıtmaktadır (Hegel, 2011: 86). Bu nedenle onun felsefesi bir tarihsel sürecin içinden konuşmaktadır. Öyle ki, felsefesi de *tarihselci felsefe* (historicism) olarak tanımlanmaktadır (Beiser, 2005: 261). Buna göre tarihteki tüm düşünsel ve maddi fenomenler belirli bir tarihsel dönemin ürünüdürler. Toplum, devlet ve felsefi düşünce zamana aşkın entiteler değil zamana içkin ve onun tüm dönüşümlerine tabidirler.

Tarih konulu dersleri *Lectures on the Philosophy of History* (1837) adlı kitapta derlenen Hegel'e göre “dünyayı akıl yönetmektedir ve bu nedenle de dünya tarihi rasyonel bir süreçtir” (Hegel, 2011: 79). Bu tarih zorunlulukla tanımlanan bir süreçtir ve içinde tesadüflere yer yoktur. Tinin kendini gerçekleştirme yolculuğu olarak görülen tarih belirli yasalara göre ilerlemektedir. Bu yasalar ise mekanik değil teleolojik yani belirli bir hedefe doğru ilerlemeyi zorunlu kılan yasalardır. Yasa tine dışsal değil, içseldir yani tin ereğini içinde bir potansiyel olarak taşımaktadır. Bu nedenle de Hegel tinin teleolojik yasalarının, doğanın organik gelişimine benzer olduğunu tespit etmektedir (Beiser, 2005: 264-265). Tinin görüngülerinin her biri –uluslar, kültürler ve devletler- organik bir gelişim içindedirler. Bu görüngüler de doğal bir birey gibi doğarlar, gelişirler ve ölürler. Bu noktada Hegel organik gelişimin diyalektik bir süreç olduğunu ve üç aşamadan oluştuğunu belirtir: “olgunlaşmamış birlik, farklılaşma ve farklılık içinde birlik ya da yeniden bir araya gelme” (Hegel, 2011: 110). Tin dolaylı bir birlik halindeyken, kendini tanıma yolculuğunda farklılaşır ve özgürlüğün kısmi de olsa bilincine varır, üçüncü aşamada ise tin kendisini tanır ve özgürleşir, bu özgürleşme ile de yeniden ilk aşamadaki birliğine ulaşır (Hegel, 2011: 111). Bu nihai aşama aynı zamanda tarihin sonunu da imlemektedir. Düşünür tinin bu yolculuğunun toplum içinde

de üç aşamaya karşılık geldiğini savunmaktadır: aile (olgunlaşmamış birlik), sivil toplum (farklılık) ve devlet (farklılık içinde birlik) (POR. 157)⁵. Birlikte organik bir bütün oluşturan bu kurumların bütününe Hegel *etik yaşam* (Sittlichkeit) adını vermekte ve onu varoluşun en üstün formu olarak tanımlamaktadır. Tinin gelişiminde ilk uğrak olan aile dolayimsız bir özgecilik ve sevgi alanıyken, sivil toplum çatışmanın ve rekabetin alanıdır, devlet ise bu çatışmaları genel çıkar ile uyumlu hale getiren nihai uğraktır. Tinin özgürleşme sürecinde en yaratıcı uğrak sivil toplumdur zira burası tutkunun alanıdır.

Tini ereği doğrultusunda harekete geçiren şey insanların *ihtiyaçları, tutkuları ve çıkarlarıdır* (Hegel, 2011: 90). Hegel'in *akıl hilesi* (The Cunning of Reason) olarak adlandırdığı bu süreçte tin kendi hedeflerini gerçekleştirebilmek için insanların tutkularından faydalanmaktadır. Buna göre bireyler aşkın bir niyete sahip olmadan tikel çıkarlarını kovalarken, farkında olmadan aklın düzenine ve onun aşkın hedefine hizmet etmektedirler. Kısacası ironik bir şekilde akıl kendi ussal hedefleri için *tutkuyu* kullanmaktadır (Beiser, 2005: 268).

Bir de hedefleri, evrensel erekle birebir uyumlu olan *dünya-tarihsel bireyler* de mevcuttur (Hegel, 2011: 96). Hegel'in kahramanlar olarak adlandırdığı bu bireyler eylemlerinde kendi pratik, politik hedeflerini güderlerken, Tinin evrensel gelişimine de fark etmeden katkıda bulunurlar. Burada Hegel'in özellikle andığı isimler Sezar ve Napolyon'dur. Bu iki isim de kendi dönemlerinde Tinin taşıyıcılığını yapmışlar ve dünya tarihinin olgunlaşmasına yardımcı olmuşlardır. Bunun en popüler ifadesi de, Hegel'in Napolyonu, "ata binmiş tin" olarak tanımlamasıdır.

Tarihi/Tini ilerleten/gerçekleştiren bireylerin öznel çıkarları ve tutkularıdır. Bunların yanında bir de tinin dünyadaki en yetkin fenomeni olan *devlet* bulunmaktadır. Devlet, tinin yolculuğundaki son duraktır ve bu nedenle de *mutlak tin*'dir. Tutkular her ne kadar tinin gerçekleşiminde asli bir göreve sahip olsalar da, nihayetinde tikellikle malul oldukları için Tini bütünselliğine, özgürlüğüne kavuşturamazlar. Ancak tikellikleri, genel ile uzlaştıran ve böylece etik yaşamı (Sittlichkeit)⁶ inşa eden devlet, tini tam anlamıyla özgürleştirebilir. Bu nedenle Hegel'in felsefesinde devlet ontolojik olarak bireye ve topluma üstündür ve tarihin en önemli fenomenidir. Hegel'e göre (1995: 111), "insan yalnızca devlette rasyonellik kazanır, devletin amacı onu öznellikten uzaklaştırıp, nesnellik kazandırmaktır; İnsan bütün insanlığını devlete borçludur; özü yalnızca oradadır. İnsan sahip olduğu tüm değerlere, tüm tinsel gerçekliğe devlet sayesinde sahiptir(...) Devlet yurttaşların yüzü suyu hürmetine var değildir; (ikisi) organik bir birliktelik içindedirler".

Hegel görüldüğü gibi ilerlemeci bir tarih felsefesine sahiptir ve dünya tarihinin tüm veçheleriyle birlikte çok daha rasyonel bir geleceğe doğru ilerlediğini

düşünmektedir. Ona göre rasyonel devletin ve modern bürokrasinin ortaya çıkışı dünya tarihinin kaçınılmaz sonucudur. Modern ve etkin bürokrasi özgürlüğün ve ilerlemenin temel sağlayıcısıdır; zira görevi ortak iyi ile bireysel refahı uzlaştırmaktır (Rosser, 2015: 136). Hegel devletin tarihsel yolculuğundaki en son durak olarak gördüğü bürokratik-rasyonel devleti *Hukuk Felsefesi* adlı çalışmasında ortaya koymaktadır.

Hegel *Hukuk Felsefesi* (1821) (The Philosophy of Right) adlı eserinde devleti bir sosyal *organizma* olarak tanımlar (POR. 269). Böylelikle devletin kendisini oluşturan parçalardan üstün ve farklı olduğunu savunur. Yine buradan hareketle organizmanın bileşenlerinin de, bütünden ya da birbirlerinden ayrı bir varoluşları olamayacağını iddia eder (Beiser, 2005: 240). Hegel organizmacı devlet düşüncesi ile toplum sözleşmesi teorilerini de reddetmiş olur. Bu reddiye onun anayasalar hakkında görüşlerinde de kendini gösterecek ve *formal* bir anayasadan ziyade *organik* bir anayasanın savunusunu yapacaktır (Butleritchi, 2005)⁷. Hegel için anayasa “ilk elde devletin organizasyonu ve toplumun organik hayatının ifadesidir” (POR. 271). Yine bu hat üzerinden “anayasalar yapılan şeyler değildir; onlar ulusun içinde kendiliğinden ve kendisi-için mevcuttur” (POR. 273). Zira anayasa, siyasi toplumla yaşittir, siyasi toplumun olduğu her yerde zaten anayasa bulunmaktadır, bu nedenle yaratılan, icat edilen bir mefhum değildir. Düşünür organizmacı düşünceden hareketle Montesqueiu'nun kuvvetler ayrılığı fikrini de “devletin güçlerinin birbirlerinden, birbirlerini dengelemek için ayrılamayacağını ve de ayrı varoluşlara sahip olamayacağını” belirterek eleştirir (POR. 272). Çünkü organizmadaki organların ve uzuvların ortak bir hedefi bulunmaktadır, birbirlerini denetlemek ve sınırlandırmak gibi görevleri olmadığı gibi ayrı tözel bir mevcudiyetleri de yoktur. Yasama ve yürütmenin birbirlerini dengeleme/frenleme çabası nihayetinde birbirlerine üstünlük kurma noktasına ulaşacak, bu da devletin organik birliğini bozacaktır. Onun arzu ettiği şey ise “her bir gücün uhdesinde diğer güçleri barındırmasıdır; böylece güçler karşılıklı bir bağımlılık içinde olacak ve devletin bütünlüğüne zarar vermeyeceklerdir” (Avineri, 2003: 185-186).

Hegel devleti tarihsel bir dolayım ile tanımladığı için tarih dışı bir açıklama olarak gördüğü “toplum sözleşmesi” varsayımını da reddetmektedir (Beiser, 2005: 230). Hegel için insanlar doğum itibarıyla bir devletin vatandaşlarıdır, fakat toplum sözleşmesi kuramcıları devlete üyeliği gönüllüğe ve tercihe indirgemektedirler. Öyle ki, bu varsayım ile birey ve devletin doğası da reddedilmektedir, çünkü bu kuram insanların ancak devlet dolayımıyla özgür ve rasyonel olup, tikel çıkarlarını toplumla uyumlu hale getirebileceklerini kabul etmemektedir (Germino, 1969: 893). Düşünürü göre en yetkin, en rasyonel devlet de bu izlek üzerinden *soyut*, *kurgusal* devlet değil, fakat var olan devlettir. Hegel (2001: 18) bu tespitini de veciz bir ifadeyle tescillemektedir: “Rasyonel olan gerçektir; gerçek olan rasyoneldir”.

Hegel'in kurgusal düşünce karşısına tarihi yerleştiren bu felsefesi, doğal hak kuramını da reddetmektedir (Stillman, 1974). Özgürlükler veyahut hak kuramları muhakkak tarihin bir ürünüdürler ve tarihin dışında tanımlanamazlar. Ona göre liberallerin varsaydığı birey hakları ve devlet karşıtlığı anlamsızdır. Zira birey ve devlet birbirlerinden ayrı, birbirlerine yabancı unsurlar olarak düşünülemez. Birey haklarına ancak devlet dolayımıyla ulaşabilir. Devlet, halkın objektif iradesinin vücuda gelmiş hali olduğu için bireylerin kendi iradelerini birleştiren bu yapıdan sakınmalarını gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Doğal haklar tartışmasından neşet eden kuvvetler ayrılığı fikri de bu nedenle Hegel'in eleştirilerinden payını almaktadır. Hegel'e göre "kuvvetler ayrılığı" fikri halkın, devletten şüphe duymasını telkin eden bir kuramdır ve bu kuram devletin, halkın objektif iradesini vücuda getirmesini engellemekte, onu varoluş nedeninden uzaklaştırmaktadır.

Hegel Monstequeiu'nun güçler ayrılığı fikrinin karşısına kendi devlet felsefesi ile çıkar. Düşünür rasyonel siyasal sistemini şu şekilde kurgular: taç (monark), iki kanatlı parlamento ve yürütme erki (POR. 275-280). Devletin egemenliğini temsil eden monarkın, hizipsel çatışmalardan azade olabilmesi için irsi özellikler taşıması gerekmektedir. Monarkın görevi bu rasyonel siyasal aygıtın aldığı kararları kabul etmek ve açıklamak ile sınırlıdır, bu nedenle kişisel nitelikleri çok önem arz etmemektedir (POR. 280). Beklenen tek şey toplumsal çıkar gruplarından uzak bir tarafsızlıktır. Bununla birlikte uzlaşımın mümkün olmadığı kriz dönemlerinde monarkın inisiyatif alması ve nihai kararı vermesi beklenmektedir (POR. 279).

Parlamentoda ise kanatlardan biri toprak aristokrasisine ayrılırken, bir diğeri burjuva, bürokrasi ve de korporasyon temsilcilerine ayrılacaktır. Parlamentonun bu iki kanadının da görevi hükümet (monark ve yürütme erki) ile vatandaşlar arasındaki iletişimi/dolayımı sağlamaktır (POR. 302). Ayrıca parlamentonun üyeleri halkın tüm üyeleri tarafından değil bağlı buldukları çıkar/meslek grubu (korporasyon) tarafından seçilecek ve geldikleri bu grupların bir delegesi olmaktan ziyade onlar için konuşan bir vasi (trustee) olacaklardır (POR. 309). Ancak bu parlamentonun günümüzdeki anlamda bir yasama faaliyeti yaptığını söylemek çok zordur; görevleri, kamuoyunun, farklı çıkar gruplarının taleplerini, beklentilerini mecliste dile getirmek ve yürütme erkine kararlarında ışık tutmaktır (POR. 301). Kısacası parlamento halkın sesini yürütme erkine taşıyan bir hoparlörden öte bir şey değildir.

Bu noktada diyebiliriz ki, inisiyatif olmayan monark ve de yasa yapamayan parlamentonun karşısında tek pozitif role sahip organ yürütme erkidir. Hegel yürütme erkini de üç kısma ayırır: en tepede bakanlar, ikinci aşamada komiteler üzerinden örgütlenen danışmanlar ve son olarak idari görevleri yerine getirecek hizmetliler. Düşünürü göre yürütme, "devlet ve onun tüm veçheleri hakkında tam bir bilgiye ve bakişa sahiptir" (POR. 300). Bu nedenle de bürokrasi, devletin diğer iki organına göre

çok daha farklılaşmış ve karmaşık bir içyapıya sahiptir; öyle ki, esasında hükümet, bürokrasidir.

Yürütme erkini hükümetin asli organı yapan şey sadece bu kompleks yapısı değildir; memur seçme kriterleri ve istihdam yapısı da onu diğer yapılardan ayırmaktadır. O memurlardan “teorik çalışma, bilimsel eğitim, pratik ve devlet işlerinde tecrübe” beklemektedir; yetenek, beceri ve karakter memurun olmazsa olmaz melekeleridir (POR. 277). Bürokrasinin amacı ise rasyonel devletin evrensel prensiplerini tikel durumlara uyarlamak ve böylece ortak iyiyi tespit edip, toplumsal refahı artırmaktır (Avineri, 2003: 158). Bir yasanın gücü ya da niteliği uygulanmasında, icra edilmesindedir; yani yasanın sadece kabul edilmiş olması onu yasa yapmaz. Yasa potansiyeli ve niteliği uygulandığı anda açığa çıkar. Bu nedenle Hegel'in devletinde yasama faaliyeti de idareye aittir diyebiliriz. Öyle ki, bu devletin sadece adı monarşidir, özünde ise memurlar tarafından yönetilen bir bürokratik rejimdir. Hatta Hegel bürokrasiye siyasetin evrensel (tümel) hedeflerini gözettileri için “evrensel sınıf” adını da uygun görmektedir (POR. 205). Bu evrensel sınıf diğer sınıflar gibi kendi öznel çıkarları peşinde koşmayacak, onları bastırarak tümelin/toplumun çıkarını gözetecektir. Hegel bu şartın ise ancak bürokratik sınıfın toplumla bağlarını azaltarak ve kapsamlı bir eğitimle onları tutkusuz ve ahlaklı bireyler olarak yetiştirmekle gerçekleşeceğini iddia etmektedir (POR. 296).

Üniversite eğitimini Alman ve özellikle Hegel tesiri altında tamamlayan Wilson da birçok çalışmasında akıl hocasının izinden gidecektir. Bluntschli ve Mulford'un eserleri üzerinden tanıdığı Hegel'in devlet kuramı onun progressive dönemin sorunlarına dönük çözüm arayışında önemli bir rehber olacaktır. Yozlaşmış ve çözülmüş siyasal ve iktisadi kurumlar karşısında yürütmeyi ve bürokrasiyi güçlendirmek isteyen Wilson, Hegel'in “organik devlet” düşüncesine sıkı sıkıya sarılmış ve devletin kurucu felsefesini Locke'cu öğretiden, Hegelci öğretiye doğru dönüştürmek istemiştir.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Wilson'un Hegel'e tüm çalışmaları içindeki tek referansı 1887 tarihli *The Study of Administration* adlı makalesindedir. Düşünür burada Hegel'in devlet felsefesinden ziyade genel öğretisine referansla şunu söylemektedir: “Hegel'in de ifade ettiği üzere her çağın felsefesi, o dönemin ruhunun soyut fikirler şeklinde dışı vurumundan başka bir şey değildir” (Wilson, 1887: 199). Düşünürün buradaki niyeti ise Avrupa'da gelişen “idare bilimi” disiplininin, içinde yaşanılan zamanın ürünü olduğunu ve Amerika'nın da zamanın gerektirdiği bu disiplinle ilgilenmesinin zorunlu olduğunu savunmaktır. Ayrıca bu makale onun soyut varsayımlardan ziyade *tarihselci* bir bakış açısını tercih ettiğinin en somut delillerinden biri olacaktır.

Wilson'un bu makaleden iki yıl sonra kaleme aldığı *The State* (1889) adlı kitabı ise Hegel'e doğrudan referans vermemiş olmasına rağmen etkisinin çok güçlü bir şekilde hissedildiği bir çalışmadır. *Tarihselci* yaklaşımı metot olarak benimseyen bu çalışma onun devletin doğasına dönük analizlerini içermektedir. Wilson'a göre bir organizma olan devlet insanların eylemleriyle, soyut fikirleri ve hedefleri ile ilerlemez. O tarihin yarattığı şartlar içinde kendine has bir gelişim seyri takip etmektedir. Devletin doğasına dönük bu bakış doğal hak kuramlarını ve teorileri de yadsımaktadır. Hegel'de tin tarih boyunca özgürleşme peşindedir ve tarihin her safhası da bu gelişimin bir yansımasıdır. Tin bu gelişiminde zaman zaman somut şahsiyetleri ve yahut ülkeleri kendi tecellisi olarak kullanmaktadır. Örneğin döneminin Prusya'sı sahip olduğu bürokratik-rasyonel devlet aygıtı ile Tinin vücuda gelmiş halidir; yine daha önce de belirttiğimiz üzere Bonaparte köhnemiş siyasal yapıları yıkarak, aklın egemen olduğu kurumların önünü açtığı için de "ata binmiş tindir". Wilson da tarihe aynı nazardan bakmaktadır ve tanrının insanlığın gelişimi hedefindeki planlarında dönem dönem *dünya tarihsel bireyleri* ya da ülkeleri seçtiğini belirtmektedir. Wilson için George Washington böyle bir kişiliktir. O bir tesadüf sonucu ortaya çıkmamış, tanrının planları doğrultusunda Amerikan toplumunun içinden çıkmıştır (Pestritto, 2005: 36).

Düşünür 1894 tarihli bir derste devlete dair şu tanımlamayı yapar: " her devlet, toplumların organik hayatının tarihsel formudur (...) daimi bir doğal ilişkinin ürünüdür. Devlet ne gönüllü bir organizasyon, ne bir işletme, ne de belirli bir amaç için yaratılmış yapay bir şeydir; fakat ortak hayatın sonsuz ve doğal bir şekilde vücuda gelmiş bir hali ve ifadesidir. Ortak hayat ise bireysel hürriyetin gerçekleşme zeminidir" (akt. Rosser, 2010: 552). Görüldüğü gibi ona göre devlet, toplumun *organik* bir ifadesidir ve tek görevi de toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktır. Toplum ise bireylerin, yardımlaşmak için oluşturduğu organik bir kurumdur ve yardımlaşmanın en temel hedefi de bireysel gelişimdir (*self-development*) (Wilson, 1918: 62). Devlet, bireylere gelişimleri için zorunlu olan özgürlüğü sunacak, fakat bunu yaparken de rekabetin zararlı etkilerinden onları koruyacak ve bireysel gelişim ile toplumsal gelişim arasındaki ihtilafları en aza indirmeye çalışacaktır. Rasyonel devlet aygıtı bu noktada farklı çıkarları uzlaştıracak ve çatışmaları önleyecektir (Wilson, 1918: 62). Devletin bunu gerçekleştirebilmesi ise ancak güçlü bir siyasal irade ile mümkündür, bunun da tek yolu egemenliğin birliğidir. Wilson'un birey ile devlet/toplum arasındaki bu telif arayışı onu hem klasik liberalizmden hem de otoriter düşünceden ayrı bir yere yerleştirmektedir. Tikel tutkuların/çıkarların devlet aracılığıyla törpülenerek toplumla uyumlu hale getirildiği bu sistem beşinci dipnotta tartıştığımız Hegel'in *Sittlichkeit*'ini hatırlatmaktadır.

Tarihselci düşüncesinin etkisi altında olan Wilson'a göre tarih, insanın tam anlamıyla insan olma sürecidir ve bu sürecin sonu da self-liberation'dur (Pestritto, 2005: 38). Tarih bizi özgürlüğümüze kavuşturacaktır fakat bunu izole bireyler olarak değil, ulus-devletin bileşenleri olarak yapacaktır. Bu nedenle tarihin nihai ereği bireysel

özgürleşim olsa da, bunun taşıyıcıları devletlerdir. Wilson'a göre tarihin her döneminde farklı bir devlet tipi karşımıza çıkmaktadır; zira devletler, yansıması oldukları ulusun ruhunu temsil etmektedirler. Bu nedenle Wilson'da evrensel anlamda adil bir hükümet formu yoktur (Pestritto, 2005: 6, 39); Antikite için antik demokrasi uygunken, ortaçağ için feodal yapı uygundur. Devletleri ve demokrasileri mukayese edemeyiz, çünkü onlar her daim kendi tarihsel ulusları için en uygun sistemlerdir. Hegel'de de benzer bir yaklaşımı görmemiz mümkündür, *Philosophy of History* adlı çalışmasında tinin, doğudan batıya doğru ilerlediğini iddia eden düşünür, tinin önce despotik, sonra Yunan ve en son olarak da Germenik bir formla arz-ı endam ettiğini savunmaktadır (Hegel, 2011). Düşünür bu medeniyetlerden sonuncusunu en rasyonel form olarak kabul etse de, tüm bu formların tarihsel olarak zorunlu olduğunu belirtmekte ve birinin bir diğerinin yerine kullanılmayacağını iddia etmektedir.

Wilson yine bu noktadan devamla siyasal gelişmeyi soyut haklar ve teoriler temelinde değil, fakat dönemin tarihsel ruhu ekseninde okumak gerekliliğinde ısrar etmektedir. Wilson böylece kurucu babaların yarattığı anayasal sistemin mevcut ABD halkının ruhuna uygun olmadığını ve de onun gelişimine engel olduğunu sonucuna varmaktadır. Çünkü hükümetlerin çerçevesinin ancak tarihin cari gelişiminden çıkarılabileceğini iddia etmektedir (Wilson, 1918: 14). Locke'un toplum sözleşmesi ancak içinden çıktığı 17.yy İngilteresi için bir anlam taşımaktadır, Kurucu Babaların hatası ise bunu evrensel kabul ederek, kendi siyasal sistemlerini bunun üzerine inşa etmeleri idi (Wilson, 1918: 2). Wilson bu tutumunu sürdürerek *New Freedom* eserinde de Bağımsızlık Bildirgesinin insan doğasından bahseden ve spekülasyona dayanan ilk paragraflarının değersiz olduğunu, ancak tarihsel şartlardan bahseden sonraki bölümlerinin kayda değer olduğunu belirtir (Wilson, 2010: 15). Wilson toplum sözleşmesi kuramlarını da tarih dışı (*ahistoric*) olmaları sebebiyle reddetmektedir. Toplumların organik bir şekilde evrilmelerinden ziyade *yapıldıklarını* iddia eden bu kuramlar, siyasal sistemleri de soyut, tarihsiz bir takım sınırlamalar ile boğmakta ve gelişimlerini engellemektedirler (Wilson, 2010: 14-15).

Düşünürün doğal haklar ve toplum sözleşmesinden sonra eleştirdiği bir diğer husus da tıpkı Hegel'de karşımıza çıktığı gibi *kuvvetler ayrılığıdır*. Wilson'a göre cari halk iradesini ivedi şekilde hükümet eylemine dönüştüren demokratik sistemin aksine, kuvvetler ayrılığı, halkı halktan korumak adına dizayn edilmiştir ve devleti frenleyerek, toplumsal gelişimi sekteye uğratmaktadır. Hegel'in devleti organik bir içerikle tanımlayıp (POR. 272), uzuvlarının birbirinin karşısında konumlanamayacağı iddiası, Wilson'da da kendisini göstermektedir. O, bu düşüncesini *New Freedom*'da şöyle dile getirmektedir: “Yaşayan hiçbir canlı, organlarını birbirine karşı kullanmaz” (Wilson, 2010: 15). Ona göre bu düzenleme sistemi hem verimsiz hem de toplumsal talepler karşısında duyarsız kılmaktadır. Bu noktada Wilson, kuvvetler ayrılığı düzenlemesini *parlamentar hükümet* ile mukayese eder. Parlamentar hükümette, kamuoyundaki

herhangi bir değişiklik ivedi şekilde hükümette yansımaları bulurken, kuvvetler ayrılığı böyle bir yanıtın verilmesini engellemektedir (Pestritto, 2005: 124). Wilson bu iddiasına sosyolojik bir gerekçe de getirmektedir. Buna göre kuvvetler ayrılığı farklı toplumsal sınıfların ve çıkarların yoğun bir şekilde bölündüğü toplumlar için bir ihtiyaçken, mevcut ABD toplumu endüstriyel hayatın getirdikleri neticesinde giderek bir “birliğe” kavuşmaktadır. İnsanlar kurdukları zorunlu, iktisadi-toplumsal ağlardan dolayı tarihte hiç olmadığı kadar birbirlerine bağlanmışlar ve temel bir irade ve ruh birliğine kavuşmuşlardır (Pestritto, 2005: 71). Bundan dolayı iktidarın güç temerküzünden çekinmemek gerekmektedir, çünkü toplumda birlik sağlanmıştır ve çoğunluğun ya da belli bir çıkar grubunun diğerleri hilafına güç kullanma riski ortadan kalkmıştır.

Wilson kuruluş felsefesine eleştirilerini Hegel üzerinden geliştirmekle kalmaz, 20.yy'ın ihtiyaç duyduğu yeni siyasal sistemi de Hegel üzerinden kurmaya çalışır. 1908 tarihli *The Constitutional Government in The United States* adlı eserinde inşa edilen bu yeni sistem adeta *The Philosophy of Rights*'in 20.yy Amerika için yeniden kurgulanmış halidir. Zira bu eser güçlü başkanlık ve profesyonel bürokratik aygıt temalarını öne çıkarmaktadır.

Amerikan siyasal sistemine Hegel'in sağladığı teorik zemin üzerinden meydan okuyan Wilson bu çalışmasında başkanlık makamını Hegel'in monarkının yerine ikame etmektedir, yani başkan halk iradesinin nihai ifadesi olarak görülmektedir (Zentner, 1996: 666). Halk iradesi, bireysel iradelerin toplamından farklı ve üstündür, fakat modern endüstriyel dönemde bireysel iradeler arasındaki farklılıklar da erimiştir. Çünkü Wilson'a göre modern demokratik hayat homojenliğe içkindir ve farklı çıkar grupları (azınlık-çoğunluk) barındırmamaktadır. Peki ulus bu çıkar birliğine, homojenliğe nasıl ulaşmaktadır? Wilson'un buna yanıtı Hegel'i hatırlatmaktadır: “bilincin tarihsel evrimiyle”. Buna göre tarihin rasyonel gelişimi, toplumdaki tutkuları ve çıkarları birleştirmektedir. Modern toplumun tüm kurumları tarihin gelişimi neticesinde rasyonel bir aşamaya ulaşmışlardır. Buradan hareketle Wilson “ulusun çoğunluk değil bütün (whole) haline geldiğini ve de tek bir liderin/başkanın altında yönetilmeye hazır olduğunu söylemektedir” (Zentner, 1996: 670). Zira başkan, tıpkı Hegel'deki monark gibi bu bütünün homojen iradesinin vücuda gelmiş halidir: “Başkan, ulusun gerçek duygularının ve hedeflerinin sözcüsüdür” (Wilson, 1917: 68). Başkan bu niteliğinden dolayı devletin organlarından biri değil tüm kurumlarının vasisidir ve görevi bu kurumları koordine etmektir.

Wilson organik devletin liderinde aranan özellikleri de geleneksel Amerikan siyasal sisteminden farklı yorumlamaktadır. Zira başkanlık bir hukuki, anayasal pozisyondan ziyade bir organizmanın ruhu, halk iradesinin mistik tecellisi olarak görülmektedir. Öyle ki, bu yeni başkanlığın üzerindeki psikolojik ve ruhani yük büyüktür; ondan yetenekli bir politikacı olması beklenmez, beklenen şey “karakterinde,

niyetinde, toplumun ihtiyaçlarına dair bilgisinde ve bunları gidermede kullanacağı araçları tercih etmede, halkın güvenine sahip olmasıdır” (Wilson, 1917: 66). Zira yaşanan dönem endüstriyel toplumun yarattığı sürekli krizlerle maluldür ve bu krizler de başkanlık otoritesinden daha güçlü ve ivedi kararlar beklemektedir.

Kriz teması Wilson’u, Hegel’e yaklaştıran bir diğer unsurdur zira Hegel’de de kriz olgusu sisteminin merkezinde yer almaktadır. Hegel’de kriz, hem devlet, hem birey nezdinden öz-bilinçliliğin kazanımında hayati bir işleve sahiptir. Buna göre savaş ve afet gibi krizler, toplumun üyelerini kendi şahsi çıkarları peşinde koşmaktan uzaklaştırıp, onlara bir bütünün parçası olduklarını hatırlatır ve özveriyi kazandırır. Bu nedenle Hegel’de savaş, sakınılması gereken bir kötülük değil, fakat daha yüksek bir bilinçlilik aşamasına ulaşmak için zorunluluktur (Schulzke, 2005: 268). Wilson ise toplumsal dayanışmanın güçlenmesinde krizi etkili görmekle birlikte bu dayanışmanın ancak krizi doğru yorumlayabilen bir lider sayesinde mümkün olacağını söylemektedir. Ancak Wilson ile Hegel’i birbirlerinden farklılaştıran en önemli unsur krize getirdikleri farklı yorumlardır. Hegel için kriz sınırlı zamanlarda ortaya çıkan arızı bir durumken, Wilson için kriz modern endüstriyel dünyada süreklilik kazanmıştır. Buna göre küçülen dünya ve büyüyen kompleks ekonomi, krizi olağanlaştırmış ve yaşamı daimi bir kriz içine bırakmıştır. Buradan hareketle de Wilson, liderlik kurumunun, sürekli kriz durumuna uygun şekilde yeniden yapılandırılması gerektiği yargısına ulaşmaktadır (Schulzke, 2005: 270).

Endüstriyel toplumun yarattığı siyasal ve sosyal problemler karşısında parlamentoların hizipçilik ve tikel çıkarların peşinde koşmaları nedeniyle çözüm üretmediğini iddia eden Wilson çözüm olarak başkanlık makamının yetkilerini artırmakla kalmamış ve bürokrasinin de siyasa üretme noktasında etkin olması gerektiği sonucuna varmaktadır. Buradan hareketle de parlamentoda tikel çıkarlar tarafından şekillenen siyaset alanıyla, tümelin çıkarını gözeten idarenin birbirlerinden katı bir şekilde ayrılmasını savunmaktadır. Wilson’a göre “idare alanı bir iş alanıdır; Siyasetin telaşından ve çekişmesinden ve de anayasal tartışmaların nfileliğinden uzaktır” (Wilson, 1887: 209-210). Bu nedenle de idare, tıpkı Hegel’de olduğu gibi devletin en hayati organıdır; ondan yaşamaya tabi olması değil, fakat onun zaaflarını telafi etmesi beklenir. İdare, yasamanın devletin iradesini ortaya koymasını bekleyemez; yasa geçmişin üzerinden konuşur, idare ise şimdi üzerine konuşur ve eyler (Wilson, 1887: 212). Bu da onu yasanın kaynağı haline getirir. Böyle bir bürokrasi ise ancak Hegel’de de gördüğümüz üzere iyi bir eğitimle ve alturistik ahlaki doktrinasyonla mümkün olacaktır (Wilson, 1887: 216). Zira tıpkı Hegel gibi Wilson’un da en temel kaygısı egoist bireyciliğin toplumu yozlaştırmasıdır. Ona göre toplum bu tehlikeden ancak etik değerler kuşanmış, alturistik kamu personeliyle kurtulabilecektir. Hizipsel çıkarlardan uzak bu nötr idare ortak iradenin bekçisi ve kamu refahının da ilerleticisi olacaktır (Rosser, 2010: 552).⁸

Wilson'un siyasal sisteminde parlamentonun görevi de çok belirgin şekilde hegelyen izler taşımaktadır. Parlamento burada da sivil toplumun farklı çıkarlarının dile getirildiği ve uzlaştırılmaya çalışıldığı yerdir. Devletin politik bölümü olarak görülen bu kurum halkın ruhunu cisimleştirmek için onunla temasa geçecek, onu hem eğitecek, hem de şekillendirecektir (Pestritto, 2005: 133). Ancak günlük politika üretme ve yasama faaliyeti ile ilgilenmeyecektir, bununla politik baskıdan azade olan idare, uzmanlığını ve devlet aygıtlarını kullanarak ilgilenecektir. Öyle ki, idare demokrasiyi kendi aşırılıklarından koruyacak ve böylece anayasal düzenin devamlılığını sağlayacaktır.

Christian Rosser da, Hegel ile Wilson'un bürokrasi kuramını incelediği makalesinde bu iki düşünürün Weber'den idare-siyaset ayrımı noktasında farklılaştıklarını iddia eder. Ona göre Weber katı bir idare-siyaset ayrımı peşindeyken, Wilson ile Hegel idarenin (kamu görevlisinin) belli bir politik vizyona ve iradeye sahip olmasını istiyorlardı (Rosser, 2009: 1143). İki düşünür de iyi eğitilmiş ve alturistik bir ahlakla donatılmış kamu görevlilerinin ortak iyiyi en iyi şekilde tespit edip, gerçekleştirebileceklerine inanıyorlardı, bu nedenle de siyasi karar alma sürecinden dışlanmalarını gerektiğini düşünüyorlardı. Bu iki düşünürün idare-siyaset ayrımındaki görüş ortaklığının bir diğer nedeni de Hegel'in ve onun takipçisi olan Wilson'un devleti organik bir entite olarak görürlerken, Weber'in mekanik bir içerikle tanımlamasıdır. Devleti organik olarak tanımlamak organları arasında yüksek bir uyumu, iç içe geçmişliği gerektireceği için katı ayrımlar anlamsızdır; mekanik tanımlama ise katı fonksiyonel ayrımlara müsaittir (Rosser, 2009: 1140). Bu nedenle Wilson kuvvetler ayrılığını yadsıdığı gibi idare-siyaset ayrımını da mutlaklaştırmayacak ve idareye, siyasi karar alma noktasında ayrıcalık tanıyacaktır.⁹

SONUÇ

Hegel Prusya monarşisinin ideolojik sözcüsüdür ve hem Prusya'nın modern bir devlet olmasını hem de onun öncülüğünde birleşik bir Almanya hedefinin gerçekleşmesini arzulamıştır (Avineri, 2003: 35-36). Bütünsel felsefi sistemi de bu somut hedefin bir dışavurumu olarak görülmüştür. Genel olarak Germen toplulukları, özel olarak Prusya'yi Tinin yetkin formları olarak yorumlaması da bu kanaati destekleyen etkenlerdir. Woodrow Wilson ise Hegel'den yaklaşık yüz yıl sonra Atlantik'in diğer kıyısında benzer bir motivasyonla ortaya çıkmıştır. Ülke giderek büyümüş, kentler kalabalıklaşmış ve endüstriyel hayat bir çok sosyal probleme neden olmuştur. Wilson ülkenin geleneksel kurumlarının ve kuruluş felsefesinin bu aktüel sorunlara çözüm üretmediği tespitinden hareketle yeni bir perspektif arayışına girmiş ve aradığı cevabı da Alman tarihseçiliği üzerinden tanıştığı Hegel'de bulmuştur.

Düşünürün Hegel ile tanışıklığı filozofun kendi eserleri üzerinden olmamış daha çok John Hopkins Üniversitesi'ndeki Alman hocaları aracılığıyla gerçekleşmiştir. Ayrıca bu dönemde Alman tarihselciliğinin etkisi altında ortaya çıkan Amerikan siyaset bilimi de Hegel'i Amerikan akademilerinin müfredatına yerleştirmiştir. Öyle ki, bu dönemde Amerika'da siyasal bilimler okuyan herkesin öyle ya da böyle Alman tesiri altında kaldığı söylenebilir.

Güçlü ve sorumlu bir yürütme aygıtının modern endüstriyel hayatın sorunlarına daha etkin ve ivedi yanıtlar vereceğine inanan Wilson, Hegel'deki *tarihselciliği* ve *organik devlet* fikrini arzu ettiği sistem dönüşümü için benimsemiştir. *The State* adlı eserinde kendini net bir şekilde gösteren bu etkiyle Wilson siyasal sistemdeki dönüşümü engelleyen *Lockecu* kuruluş felsefesine meydan okumuştur. *Tarihsecilik* ile liberal düşüncenin *sine qua non* bileşenleri olan doğal hak ve toplum sözleşmesi gibi hipotetik önermelerini reddedip, insanın ve toplumların somut tarihsel koşulların ürünü olduğunu savunmuştur. Yine buradan hareketle devletlerin de, insanların sözleşmelerinden neşet eden bir *icat* olmadığını fakat organik bir varlık olarak insana öncel olduğunu iddia etmiştir. Organik devlet düşüncesi ayrıca kuvvetler ayrılığını yadsıdığı için Wilson'un arzu ettiği güçlü yürütme erkine de olanak tanımıştır. Düşünür *Constitutional Government* adlı eserinde ise *Philosophy of Rights*'daki siyasal sistemi adeta Birleşik Devletlere uyarlamıştır. Başkanı, monark gibi siyasal sistemin tamamından sorumlu tutup adeta metafizik özelliklerle tanımlarken, esas sorumluluğu da siyasetten ayırarak yücelttiği bürokrasiye vermiştir. Bürokrasi tıpkı Hegel'de olduğu gibi devletin rasyonelliğini temsil eden ve bireylerin tikel çıkarlarını, genel çıkarla uyumlu hale getirerek siyasal sistemin devamlılığını sağlayan ana kurumdur. Parlametionun rolü ise yine Hegel'de olduğu gibi halkın tikel taleplerinin dillendirildiği ancak herhangi bir siyasete evrilmediği bir münazara alanıdır. Bürokrasi parlamentodaki tikel talepleri, genel çıkarla telif ederek siyaset üretecek yegane organdır. Neticede diyebiliriz ki, Wilson kurguladığı bu anayasal sistemle Hegel'i bir rehber olarak kabul etmiş ve onun *sittlichkeit'ini* (etik yaşam) 20.yy'ın krizlere gebe Amerikası'nda icra etmeyi hedeflemiştir.

NOTLAR

¹ ABD'de kabaca 1890-1920 tarihleri arasındaki dönem İlerlemeci (*Progressive*) dönem olarak adlandırılır. Bu döneme adını veren *progressive* aktivistler endüstrileşme, kentleşme ve göç olgusundan kaynaklı sosyal problemleri gidermek için büyük çaplı siyasal ve sosyal reformun elzem olduğunu iddia ederek yürütme erkinin güçlendirilmesini ve devletin toplumsal hayatta daha fazla rol yüklenmesini istiyorlardı. Bu konuda Bkz. Link, A., R. McCormick (1983).

² Pestritto'nun (2005: 34) aktardığına göre Wilson, Almanca okumalarının çok uzun sürdüğünden ve etkin bir okuma yapmadığından her daim şikâyetçiydi ve gerçekleştirilemeye bile Almanya'da kısa süreli de olsa yaşayarak bu eksikliğini giderme arzusu duyuyordu.

³ Rosser (2010) bu kitabın 19.yy'ın sonlarında Amerikan akademisinde Hegel'i okuyamayanlara bir ikame eser olarak önerildiğini belirtmektedir.

⁴ Newman'a (1986: 193) göre Wilson'un İlerlemecilik ile muhafazakârlığı telif edebilme başarısının arkasında en az Hegel felsefesi kadar etkin olan bir başka doktrin daha vardır. Bu da Calvinizm'dir. Presbiteryen bir vaizin oğlu olarak dünyaya gelen Wilson, Calvinci öğreti ile yetiştirilmiş dindar bir adamdır ve çalışmalarının arka planında bu öğreti sezilmektedir. Calvinizm ona, birey özgürlüğü ile ahlaki sorumluluğu, tutumluluk ile endüstriyel hayatı uzlaştırabilme imkânı verdiği gibi ilerlemeyi yadsımayan muhafazakar bir devlet kavramsallaştırması da sunmuştur.

⁵ Düşünürün *Philosophy of Right* eseri POR olarak kısaltılıp, paragraf numaralarına referans gösterilecektir.

⁶ *Sittlichkeit* düşünürün en tartışmalı kavramlarından biridir. Zira içeriğine zor nüfuz edilen bu kavrama getirilen tanımlamalar, farklı farklı Hegel portrelerinin (komüniteryan vs. totaliter) ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Berlin (2003) *Six Enemies of Human Liberty* adlı eserinde Hegel'i modern otoriterizmin altı mimarından biri olarak sunarken, Avineri (2003) ve Beiser (2005) gibi düşünürler ise onu sivil toplumu özerk bir alan olarak konumlandırması nedeniyle daha özgürlükçü bir içerikle okumayı tercih etmektedirler. Bu farklı okumalara neden olan ise az önce de ifade ettiğimiz üzere *Sittlichkeit* kavramına yüklenen farklı anlamlardır. Beiser'e göre (2005: 234) kavram her ne kadar ahlaka (morality) yakın bir anlamla kullanılmış olsa da insan davranışlarının tümünü kapsayacak şekilde daha geniş bir anlama sahiptir. Hem kibarlık ve edep, hem de gelenek ve görenek anlamına gelmektedir. Bu nedenle de toplumun tüm veçhelerini belirleyen, geçmişten gelen ahlaki kodlar olarak tanımlanmaktadır. Hem ahlak, hem de temel haklar bireysel alanla sınırlıdır ve bu nedenle de *sittlichkeit*'dan farklıdır, zira bu iki nosyon bireyleri toplum ve devlet içindeki rollerinden soyutlayarak ele almaktadır. *Etik hayat* ise aksine bireyi toplumun ve siyasi bütünün ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Ahlak soyut bir düzeyden konuşup, parçayı, bütüne üstün kılp, bireyi bağımsız ve kendine yeter olarak tanımlarken; etik hayat, somut bir düzeyden konuşup, bütünü parçaya üstün kılmakta ve bireyin varoluşunu bütüne bağlamaktadır. Ancak etik hayat, özsel olarak bütünsel ve kapsayıcı olmakla birlikte aynı zamanda bireylerin çıkarlarını ve haklarını da içermektedir. "Bireyler öz-bilinçlerine ve kimliklerine toplum içinde kavuşurlarken, toplum da ancak bireylerin, eylemleri ve karakterleri ile gerçekleşmektedir" (POR. 142). Bu nedenle Hegel'in *Sittlichkeit* kavramıyla öznellik ile nesnellik telif etmeye çalıştığını söylenebilir. Zira Beiser (2005: 240) de, bu kavramla liberal değerler ile komüniteryan değerlerin uzlaştırıldığını iddia etmektedir.

⁷ David Butleritchi Hegel'in 18.yy'ın sonlarında başlayan anayasacılık akımına Rousseau dolayısıyla dahil olduğunu ve tıpkı onun gibi formalizmden uzak bir anayasa kuramını inşa etmeye yöneldiğini iddia eder. *Bildung ve Sittlichkeit* gibi ahlaki, kültürel ve tarihsel çağrışımları olan kavramlar etrafında geliştirilen bu anayasa yorumuna Butleritchi (2005: 38-40) "organik anayasacılık" adını vermektedir.

⁸ Wilson'un idareyi, siyasetten müstakil kılma arzusu kendisinden sonra gelen birçok Amerikalı araştırmacının da dikkatini çekmiş ve literatürde siyaset-idare dikatomisi olarak bilinen tartışmayı başlatmıştır. Öyle ki, Waldo'nun 1948 tarihli *Administrative State: A Study of the Political Theory*

of *American Public Administration* adlı çalışması, Paul Appleby'nin *Policy and Administration*'ı (1949) ve yine Robert Dahl'ın 1947 tarihli *The Science of Public Administration*'ı Wilson'un başlattığı bu tartışma üzerinden, onunla hesaplaşarak geliştirilmiş eserlerdir ve Amerikan Yönetim Biliminin de kanonları niteliğindedirler. Bu konuda Bkz. Van Riper, Paul P. (1984), "The Politics – Administration Dichotomy: Concept or Reality" . In *Politics and Administration: Woodrow Wilson and Public Administration* , edited by Jack Rabin and James S. Bowman , 203 – 18 . New York: Marcel Dekker.

⁹ Rosser (2009: 1140), Hegel ile Wilson'un, Weber'in bürokrasiye dönük kaygılarını paylaşmama nedenini de şu şekilde açıklar: Hegel, Prusya'da, Wilson ise Amerika'da bürokrasinin doğuş evresinde yaşamış ve eser vermişlerdir. Bu nedenle de gayeleri Weber gibi "demir-kafesten" sakınmak değil onu inşa etmektir. Ayrıca Wilson'un döneminde özgürlüğe tehdit kamudan değil, özel sektörden (tröstler) gelmekteydi, bu nedenle bürokrasiyi tehdit olarak görmediği gibi özel sektörün bencilikleri karşısında bir silah olarak da görüyordu.

KAYNAKÇA

- Adcock, R. (2003), "The Emergence of Political Science As A Discipline: History and the Study of Politics in America, 1875–1910", *History of Political Thought*, 24(3), 481-508.
- Avineri, S. (2003), *Hegel's Theory of Modern State*, New York: Cambridge University Press.
- Appleby, P. H. (1949), *Policy and administration*. Univ of Alabama Pr.
- Beiser, F. (2005), *Hegel*, New York & London: Routledge.
- Berlin, I. (2003), *Freedom and Its Betrayal: Six Enemies of Human Liberty*. Random House.
- Bluntschli, J. K. (2000), *The Theory of State*. Canada: Batoche Books.
- Butleritichie, D.T. (2005), "Organic Constitutionalism: Rousseau, Hegel and the Constitution of Society", *Journal of Law and Society*, 6(36), 36-81.
- Dahl, R. (1947), The Science of Public Administration: Three Problems. *Public Administration Review*, 7(1), 1-11. doi:10.2307/972349
- Fries, S. (1973), "Staatstheorie and the New American Science of Politics", *Journal of the History of Ideas*, 34(3), 391-404.
- Hartz, L. (1955), *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought Since the Revolution*, Harcourt Brace Jovanovich, San Diego.
- Hegel, G.W.F (1995), *Tarihte Akıl*, çev. Önay Sözer, , İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Hegel, G.W.F (2001), *Philosophy of Right*, trans. S.W. Dyde, Canada: Batoche Books.
- Hegel, G.W.F (2011), *Lectures on the Philosophy of World History Vol. 1*, ed. Trans. Robert B., Peter C. Hodgson, New York: Oxford University Press.
- Germino, D. (1969), "Hegel as a Political Theorist", *The Journal of Politics*, 31(4), 885-912.
- Link, A.S. (1968), "Woodrow Wilson and the Study of Administration", *Proceedings of the American Philosophical Society*, 112(6), Dec. 9, 431-433.
- Link, A., R. McCormick (1983), *Progressivism*, USA: Wiley-Blackwell.

- Mievald, R. (1984), "The Origins of Wilson's Thought: The German Tradition and the Organic State" in *Politics and Administration: Woodrow Wilson and the American Public Administration*, ed. by Jack Rabin and James Bowman, Marcel Dekker, New York.
- Mulford, E. (1870), *The Nation: The Foundation of Civil Order and Political Life in the United States*, Hurd and Houghton, New York.
- Neely, M. (1977), "Romanticism, Nationalism and the New Economics: Elisha Mulford and the Organic Theory of the State", *American Quarterly*, 29(4), 404-421.
- Newman, S.P. (1986), "The Hegelian Roots of Woodrow Wilson's Progressivism", *American Presbyterians*, 64(3), 191-201.
- Pestritto, R. (2005), *Woodrow Wilson and the Roots of Modern Liberalism*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Pestritto, R. (2007), "The Progressive Origins of the Administrative State: Wilson, Goodnow, and Landis", *Social Philosophy & Policy Foundation*, 24(1), 16-54.
- Rosser, C. (2009), "Weber, Wilson, and Hegel: Theories of Modern Bureaucracy", *Public Administration Review*, November-December, 1136-1147.
- Rosser, C. (2010), "Woodrow Wilson's Administrative Thought and German Political Theory", *Public Administration Review*, July-August 2010, 547-556.
- Rosser, C. (2015), "The Role of Foreign Ideas in Identity Formation: The Hegelian Roots of Early American Public Administration", in *The European Public Servants: A Shared Administrative Identity*, ed. Sager Fritz & Overeem, United Kingdom: Patrick, ECPR Press.
- Schulzke, E. (2005), "Wilsonian Crisis Leadership, The Organic State and the Modern Presidency", *Polity*, 37(2), 262-285.
- Spicer, M. (1995), *The Founders, The Constitution, and Public Administration: A Conflict in World Views*, Washington DC: Georgetown University Press.
- Stilman, P.G. (1974), "Hegel's Critique of Liberal Theories of Rights", *The American Political Science Review*, 68(3), 1086-192.
- Van Riper, P.P. (1984), "The Politics – Administration Dichotomy: Concept or Reality", In *Politics and Administration: Woodrow Wilson and Public Administration*, edited by Jack Rabin and James S. Bowman, 203 – 18, New York : Marcel Dekker.
- Waldo, D. (1948), *The Administration State: A Study of the Political Theory of American Public Administration*. Ronald Press.
- Wilson, W. (1887), "The Study of Administration", *Political Science Quarterly*, 2(2), 197-222.
- Wilson, W. (1917), *Constitutional Government*, New York: Columbia University Press.
- Wilson, W. (1918), *The State: Elements of Historical and Practical Politics*, New York: D.C Heath.
- Wilson, W. (2010), *New Freedom*, New York: Doubleday.
- Young, P.J. (1996), *Reconsidering American Liberalism*, Oxford: Westview Press.
- Zentner, S. (1996), "President and Party in the Thought of Woodrow Wilson", *Presidential Studies Quarterly*, 26(3), 666-677.